

DỰ BÁO TÌNH HÌNH VÀ CÁC YẾU TỐ ẢNH HƯỞNG, TÁC ĐỘNG ĐẾN PHÒNG NGỪA TÁI PHẠM TỘI

VŨ THỊ PHƯƠNG THẢO*

Bài viết đưa ra các nội dung dự báo về tình hình tái phạm tội trong thời gian tới; trên cơ sở đó xác định và làm rõ các yếu tố ảnh hưởng, tác động đến phòng ngừa tái phạm tội.

Từ khóa: Dự báo, tình hình tái phạm tội, phòng ngừa tái phạm tội.

Ngày nhận bài: 07/7/2022; Biên tập xong: 11/7/2022; Duyệt đăng: 15/7/2022

The article forecasts the situation of recidivism in the next time, then sheds light on factors affecting the recidivism prevention.

Keywords: Forecast, recidivism situation, recidivism prevention.

Nghị quyết Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII đã đề ra mục tiêu thực hiện chủ trương mở cửa, hội nhập kinh tế quốc tế, đẩy mạnh phát triển mọi mặt kinh tế - xã hội, phấn đấu đến năm 2030 đưa nước ta trở thành nước đang phát triển có công nghiệp hiện đại, thu nhập trung bình cao¹. Thời gian qua, dưới sự lãnh đạo của Đảng, sự vào cuộc của cả hệ thống chính trị và toàn xã hội, Việt Nam đã ngày càng đẩy mạnh hội nhập quốc tế và đã đạt được nhiều thành tựu quan trọng trên các lĩnh vực, góp phần phát triển kinh tế - xã hội, nâng cao chất lượng cuộc sống người dân cũng như tiếp tục khẳng định vị thế của Việt Nam trên trường quốc tế... Tuy nhiên bên cạnh những tác động tích cực đó, vẫn còn những thách thức, khó khăn tác động đến tình hình an ninh trật tự nói chung, tình hình tái phạm tội nói riêng.

Theo báo cáo tổng kết của Bộ Công an, trong giai đoạn 2012 - 2021, trên địa bàn toàn quốc xảy ra 530.709 vụ với 815.144 đối tượng phạm tội về hình sự các loại. Đáng lo ngại là tình trạng tái phạm tội xảy ra hết sức phức tạp đến mức báo động với 130.553 vụ (chiếm tỷ lệ 24,6% so với tổng số các vụ phạm tội về hình sự), 241.958 đối tượng (chiếm tỷ lệ 29,7% so với tổng số các đối tượng phạm tội về hình

sự)². Trong đó, các đối tượng tái phạm tội thường hoạt động rất mạnh động, quyết liệt so với lần phạm tội trước với phương thức thủ đoạn tinh vi, xảo quyệt hoặc liên kết chặt chẽ thành các băng, nhóm để thực hiện tội phạm; có những vụ tái phạm tội để lại những hậu quả đặc biệt nghiêm trọng... Điều này đã gây ra những thiệt hại lớn về tính mạng, sức khỏe, kinh tế, trật tự, an toàn xã hội; tạo tiền lệ xấu trong phòng ngừa tội phạm nói chung, phòng ngừa tái phạm tội nói riêng.

Xuất phát từ góc độ tiếp cận đó, trên cơ sở khảo sát thực tế tình hình tái phạm tội cũng như công tác phòng ngừa tái phạm tội ở nước ta trong thời gian qua; dự báo tình hình và các yếu tố ảnh hưởng, tác động đến phòng ngừa tái phạm tội trong thời gian tới cụ thể như sau:

Thứ nhất, dự báo tình hình tái phạm tội ở nước ta trong thời gian tới

+ Về động thái, diễn biến, cơ cấu, tính chất, hậu quả của tái phạm tội trong những năm tới vẫn diễn biến phức tạp và có chiều hướng gia tăng về số vụ tái phạm tội, số người tái phạm tội. Xét cơ cấu của tình trạng tái phạm tội, các tội phạm có tỷ lệ tái phạm cao sẽ vẫn tiếp tục tập trung nhóm các tội xâm phạm sở hữu (nhất là các loại tội trộm cắp tài sản, cướp tài sản, lừa đảo chiếm đoạt tài sản...); đối với

¹ Nghị quyết Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII của Đảng Cộng sản Việt Nam

* Thạc sĩ, Khoa Luật, Học viện Cảnh sát nhân dân

² Bộ Công an, Báo cáo tổng kết năm của Bộ Công an trong giai đoạn 2012 - 2021, Hà Nội.

nhóm các tội xâm phạm tính mạng, sức khỏe, nhân phẩm, danh dự của con người; các tội xâm phạm trật tự công cộng, trật tự quản lý hành chính và các tội phạm hình sự khác sẽ có tỷ lệ tái phạm thấp hơn như giai đoạn 2012 - 2021 nhưng tính chất nghiêm trọng tăng lên. Nhiều đối tượng tái phạm tội sẽ thực hiện hành vi mang tính côn đồ, hung hãn nhằm mục đích trả thù, đâm thuê chém mướn, sử dụng vũ khí nguy hiểm sẽ xuất hiện.

Bên cạnh đó, tình hình tái phạm tội ngày càng có chiều hướng nguy hiểm, thường có tính chất vụ lợi và lôi kéo những người mới tham gia vào hoạt động phạm tội. Chiều hướng lôi kéo những người mới vào hoạt động phạm tội là một đặc điểm của người tái phạm tội; điều này làm cho người tái phạm tội càng trở nên nguy hiểm; tính chất mức độ phạm tội ngày càng quyết liệt, manh động; thủ đoạn tàn ác và dã man hơn. Trong điều kiện xã hội mới hiện nay, người tái phạm tội thường có quan điểm, lối sống ích kỷ, hám lợi và thường muốn thống trị người khác bằng sức mạnh thô bạo...

+ Về đối tượng tái phạm tội: Thành phần đối tượng tái phạm tội sẽ vẫn tập trung chủ yếu vào các đối tượng không nghề nghiệp hoặc nghề nghiệp không ổn định, ăn chơi lêu lổng, lười lao động, không chịu tiếp thu sự giáo dục, cảm hóa và giúp đỡ của gia đình và cộng đồng, thường tham gia vào các tệ nạn xã hội như cờ bạc, nghiện hút, mại dâm... Về giới tính, đối tượng tái phạm tội phần lớn là nam giới, tuy nhiên số đối tượng là nữ giới sẽ có xu hướng tăng nhẹ so với giai đoạn 2012 - 2021 và chủ yếu đóng vai trò giúp sức. Độ tuổi của các đối tượng tái phạm tội vẫn chủ yếu tập trung ở độ tuổi từ 18 - 30 tuổi; tuy nhiên người tái phạm tội là người chưa thành niên cũng sẽ có chiều hướng tăng; số đối tượng tái phạm tội ở lứa tuổi trên 30 sẽ thường tỏ ra nguy hiểm hơn, giữ vai trò chủ mưu, cầm đầu.

+ Về phương thức, thủ đoạn hoạt động tái phạm tội: Hoạt động của các đối tượng tái phạm tội sẽ có những thay đổi, "biến tướng" nhất định theo hướng ngày càng tinh vi, xảo quyệt hơn. Nhiều đối tượng tái phạm tội hoạt động vô cùng liêu lĩnh, sẵn sàng dùng vũ khí để chống trả lại lực lượng chức năng.

Đặc biệt, hoạt động tái phạm tội theo băng, nhóm "xã hội đen", phạm tội có tổ chức sẽ có xu hướng gia tăng, hoạt động vô cùng nguy hiểm, thường gây ra những vụ trọng án.

+ Về thời gian tái phạm tội: Nhìn chung, tái phạm tội sẽ thường xảy ra nhiều nhất trong vòng 03 năm đầu, trong đó tập trung phần lớn việc tái phạm tội xảy ra ngay từ năm đầu tiên sau khi chấp hành xong hình phạt tù hoặc sau khi bị kết án về chấp hành án tại cộng đồng.

+ Về địa bàn hoạt động tái phạm tội: Tái phạm tội vẫn tập trung nhiều ở các tỉnh, thành phố lớn, nơi diễn ra các hoạt động kinh tế - xã hội, dịch vụ, du lịch phát triển với quá trình đô thị hóa diễn ra mạnh mẽ như thành phố Hà Nội, Thành phố Hồ Chí Minh, Bắc Ninh, Hải Phòng, Thanh Hóa, Nghệ An, Quảng Bình, Đà Nẵng, Đắk Lắk, Đồng Nai... Trong đó, thường tập trung tại các đô thị đặc biệt, đô thị loại I, loại II, khu công nghiệp, khu chế xuất. Đây là những nơi tập trung dân cư, tình hình tệ nạn xã hội phức tạp, vốn được coi là "sân sau" của tình trạng tái phạm tội. Bên cạnh đó, tái phạm tội cũng có xu hướng hoạt động lưu động, liên tuyến, liên địa bàn...

Thứ hai, dự báo các yếu tố có ảnh hưởng, tác động đến phòng ngừa tái phạm tội

+ Về những yếu tố thuận lợi ảnh hưởng, tác động đến phòng ngừa tái phạm tội. Trong thời gian tới các bộ, ngành, địa phương, các đoàn thể cũng như lực lượng công an các cấp vẫn tiếp tục thực hiện Quyết định số 623/QĐ-TTg, ngày 14/4/2016 của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Chiến lược quốc gia phòng, chống tội phạm giai đoạn 2016 - 2025 và định hướng đến năm 2030, trong đó tập trung tham mưu 03 đề án có liên quan đến công tác này (gồm: Đề án 1 - Phát động phong trào toàn dân tham gia phòng ngừa, phát hiện, tố giác tội phạm; cảm hóa giáo dục, cải tạo người phạm tội tại gia đình và cộng đồng dân cư do cơ quan chủ trì là Ủy ban Trung ương Mặt trận Tổ quốc Việt Nam; Đề án 2 - Phòng, chống các loại tội phạm có tổ chức, tội phạm xuyên quốc gia do cơ quan chủ trì là Bộ Công an; Đề án 3 - Chuyển hóa địa bàn trọng điểm, phức tạp về trật tự, an toàn xã hội do cơ quan chủ trì là Bộ Công an)... Điều đó thể hiện sự quan tâm, sát

sao, chỉ đạo kịp thời của Đảng, Nhà nước đối với công tác đấu tranh phòng, chống tội phạm nói chung, phòng ngừa tái phạm tội nói riêng.

Thực tiễn công tác đấu tranh phòng, chống tội phạm nói chung, phòng ngừa tái phạm tội nói riêng đã được sự quan tâm chỉ đạo của các cấp lãnh đạo, các bộ ban ngành... nên công tác sơ kết, tổng kết được tiến hành thường xuyên, giúp cho các lực lượng chức năng rút ra được những bài học kinh nghiệm trong công tác tham mưu, chỉ đạo và những kinh nghiệm trong tổ chức các biện pháp đấu tranh phòng, chống tái phạm tội... Bên cạnh đó, hệ thống văn bản quy phạm pháp luật liên quan đến phòng ngừa tái phạm tội sẽ được bổ sung, hoàn thiện và phù hợp với yêu cầu thực tiễn trong thời gian tới, từ đó tạo hành lang pháp lý vững chắc cho hoạt động của các chủ thể trong phòng ngừa tái phạm tội. Cùng với đó là sự quan tâm, ủng hộ của các cơ quan, tổ chức đoàn thể và quần chúng nhân dân sẽ là những điều kiện thuận lợi góp phần nâng cao hiệu quả phòng ngừa tái phạm tội. Điển hình trong đó là các phong trào toàn dân bảo vệ an ninh trật tự sẽ phát triển mạnh, các tổ chức quần chúng nòng cốt sẽ không ngừng được tăng cường, nhân rộng phục vụ cho công tác quản lý, giáo dục, cảm hóa các đối tượng trong diện phòng ngừa tái phạm tội.

Sự phát triển khoa học công nghệ với tính ứng dụng cao sẽ được chú trọng phục vụ cho các hoạt động nghiệp vụ sẽ góp phần giảm thiểu công sức, thời gian và tạo điều kiện thuận lợi cho việc nắm bắt thông tin, quản lý đối tượng cũng như nâng cao hiệu quả các biện pháp phòng ngừa tình trạng này, tiêu biểu là việc hoàn thiện đưa vào vận hành cơ sở dữ liệu quốc gia về dân cư. Hệ cơ sở dữ liệu này sẽ hỗ trợ tích cực cho công tác tra cứu, xác minh về nhân thân của công dân, trong đó có các đối tượng trong diện quản lý, phòng ngừa tái phạm tội... phục vụ cho công tác quản lý hoặc tiến hành các biện pháp nghiệp vụ khác góp phần nâng cao hiệu quả phòng ngừa tái phạm tội.

+ Về những yếu tố khó khăn, trở ngại ảnh hưởng, tác động đến phòng ngừa tái phạm tội. Bên cạnh những thuận lợi như trên, hoạt động phòng ngừa tái phạm tội trong thời gian

tới dự báo sẽ chịu tác động của một số khó khăn, trở ngại nhất định. Cụ thể như:

Hệ thống pháp luật về phòng, chống tội phạm về hình sự nói chung, phòng ngừa tái phạm tội nói riêng còn thiếu, chưa đảm bảo tính đồng bộ - nhất là trong việc quy định chức năng, nhiệm vụ, quyền hạn của các chủ thể, các lực lượng có liên quan còn chồng chéo, chưa rõ ràng.

Số lượng các đối tượng trong diện phòng ngừa tái phạm tội sẽ tiếp tục gia tăng về số lượng. Trong khi đó, tình trạng thất nghiệp, thiếu việc làm vẫn có xu hướng gia tăng; môi trường cảm hóa, giáo dục đối với các đối tượng trong diện phòng ngừa tái phạm tội vẫn còn nhiều "hạt sạn" bởi những tác động của mặt trái nền kinh tế thị trường, tình hình tội phạm và tệ nạn xã hội gia tăng với những diễn biến phức tạp... Đây sẽ là những khó khăn, trở ngại đặt ra cho công tác phòng ngừa tái phạm tội trong thời gian tới.

Nhận thức về vị trí, vai trò của công tác phòng ngừa tái phạm tội của một bộ phận cơ quan, tổ chức, cá nhân còn hạn chế - đây chính là yếu tố chủ quan cản trở việc xây dựng, tổ chức thực hiện các biện pháp phòng ngừa. Cơ chế phối hợp chưa hợp lý; cơ sở vật chất còn thiếu chưa thể khắc phục ngay trong thời gian tới... Đây sẽ là những khó khăn, trở ngại, ảnh hưởng đến hiệu quả phòng ngừa tái phạm tội trong thời gian tới.

Trên cơ sở những dự báo trên đã và đang đặt ra những yêu cầu cấp thiết đối với các lực lượng chức năng trong công tác đấu tranh phòng chống. Theo đó, cần phải có những giải pháp trước mắt cũng như lâu dài nhằm tạo thế chủ động, nâng cao hiệu quả công tác phòng ngừa, đấu tranh chống tình trạng tái phạm tội, góp phần đảm bảo an ninh, trật tự. Trong đó, cần tập trung vào các giải pháp phòng ngừa tái phạm tội cơ bản như sau:

Một là, tăng cường sự lãnh đạo, chỉ đạo trực tiếp, toàn diện của cấp ủy Đảng, chính quyền các cấp, sự phối hợp thường xuyên, kịp thời, thống nhất của các cơ quan, tổ chức, đoàn thể và trách nhiệm của toàn dân trong công tác phòng ngừa tái phạm tội. Xác định rõ trách nhiệm của người đứng đầu cấp ủy, chính quyền, cơ quan chuyên trách trong công

tác phòng ngừa tái phạm tội. Xác định công tác phòng ngừa tái phạm tội là nhiệm vụ quan trọng, cấp bách, thường xuyên và lâu dài, lấy “chủ động phòng ngừa” từ sớm, từ xa, từ cơ sở là chính, lấy cơ sở là địa bàn trọng tâm tập trung các biện pháp phòng ngừa tái phạm tội.

Hai là, nâng cao trình độ năng lực, kiện toàn cho đội ngũ cán bộ các cơ quan chức năng phòng, chống tội phạm và chính quyền địa phương. Bên cạnh việc nâng cao trình độ năng lực công tác chuyên môn, đạo đức nghề nghiệp, cần nâng cao tinh thần trách nhiệm của các chủ thể phòng ngừa trong mối quan hệ phối hợp. Trong đó, cần phải tăng cường quan hệ phối hợp giữa lực lượng Công an cấp cơ sở với cấp ủy Đảng, chính quyền, các cơ quan ban, ngành, các tổ chức đoàn thể xã hội như Mặt trận Tổ quốc, các ban hòa giải, Hội phụ nữ, Đoàn thanh niên... Thông qua đó phát huy tối đa sức mạnh các lực lượng trong nắm tình hình, quản lý đối tượng cũng như triển khai các biện pháp công tác phòng ngừa chung, phòng ngừa riêng đối với tình trạng tái phạm tội. Ngoài ra, cũng cần phải có những chính sách, chế độ hỗ trợ về vật chất, trang thiết bị hỗ trợ cho hoạt động phòng ngừa tái phạm tội... vừa mang tính hỗ trợ cho hoạt động của các chủ thể được thuận lợi, vừa nâng cao hiệu quả của hoạt động phát hiện xử lý các vụ tái phạm tội.

Ba là, đổi mới và nâng cao hiệu quả công tác tuyên truyền, vận động quần chúng tích cực tham gia phòng ngừa tái phạm tội. Theo đó, các cơ quan ban, ngành, các tổ chức, đoàn thể xã hội chủ động phối hợp, sử dụng các hình thức, biện pháp, xây dựng các mô hình giáo dục, cảm hóa những người có quá khứ phạm pháp tại cộng đồng dân cư, với những hình thức, nội dung phong phú, phù hợp, thiết thực; lồng ghép và gắn liền với việc ổn định, đảm bảo an ninh, trật tự ở trong các khu vực dân cư... Hoạt động này cần được thực hiện thông qua hình thức gắn liền với trách nhiệm, sự tham gia trực tiếp của cán bộ trong các ban, ngành, đoàn thể xã hội, của các thành viên trong gia đình, dòng họ cũng như người có uy tín...

Bốn là, phòng ngừa tái phạm tội phải được gắn liền với việc giải quyết các điều

kiện về kinh tế, xã hội có tác động tới quá trình phát sinh nguyên nhân điều kiện của tình trạng này. Theo đó, các cơ quan chức năng cần phối hợp, vận động các ngành, các tổ chức kinh tế - xã hội cùng tạo môi trường, điều kiện thuận lợi cho người phạm tội tái hòa nhập cộng đồng, phòng ngừa nguy cơ tái phạm. Trọng tâm là quan tâm giải quyết vấn đề việc làm cho những người chấp hành xong hình phạt trở về địa phương; cho vay vốn giúp họ sản xuất kinh doanh, gắn liền với chương trình xóa đói giảm nghèo... giúp họ ổn định cuộc sống.

Năm là, về công tác quản lý nhà nước về an ninh, trật tự. Cần đẩy mạnh công tác nắm tình hình, nâng cao hiệu quả công tác quản lý con người, quản lý ngành nghề kinh doanh có điều kiện, quản lý các phương tiện đặc biệt và gắn với công tác quản lý địa bàn. Điều này đặt ra yêu cầu đối với các cơ quan chức năng, nhất là cấp cơ sở tiến hành soát xét, phát hiện các đối tượng trong diện phòng ngừa, nắm chắc tình hình về đối tượng, đặc biệt là di biến động của những đối tượng có điều kiện, khả năng tái phạm tội, có biểu hiện nghi vấn hoạt động tái phạm tội... Thông qua hoạt động này, lực lượng chức năng sẽ chủ động giám sát, quản lý chặt chẽ, tước bỏ những điều kiện, khả năng tái phạm tội của đối tượng. Bên cạnh đó, cần phải đẩy mạnh công tác phát hiện, đấu tranh, điều tra, xử lý tái phạm tội, nhất là tình trạng tái phạm tội của các băng, nhóm hoạt động ngang nhiên, trắng trợn... Thường xuyên trao đổi, phối hợp, tăng cường công tác tập huấn, chia sẻ kinh nghiệm trong xử lý tái phạm tội để nâng cao hiệu quả, đẩy nhanh tiến độ công tác điều tra, truy tố, xét xử, tạo sức răn đe đối với tình trạng này./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nghị quyết Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII của Đảng Cộng sản Việt Nam.
2. Bộ Công an, Báo cáo tổng kết năm của Bộ Công an trong giai đoạn 2012 - 2021, Hà Nội.
3. Cục Cảnh sát quản lý Trại giam, Cơ sở giáo dục bắt buộc, Trường giáo dưỡng, Báo cáo Tổng kết công tác trại giam, cơ sở giáo dục, trường giáo dưỡng các năm 2012 - 2021, Hà Nội.